

شورای حل اختلاف قضاوت یا داوری

مؤلف: حمزه رحیمی

قاضی سازمان قضایی نیروهای مسلح

سرشناسه: رحیمی، حمزه، ۱۳۶۱-
عنوان و نام پدیدآور: شورای حل اختلاف، قضاوت یا داوری
مشخصات نشر: اهواز: انتشارات خوزستان، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری: ۸۸ ص.؛ ۱۴/۵ × ۲۱/۵ س.م.
شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۶۵۱۱-۶۵-۱
وضعیت فهرست نویسی: فبیای مختصر
یادداشت: فهرستویسی کامل این اثر در نشانی: <http://opac.nlai.ir>
قابل دسترسی است
شماره کتابشناسی ملی: ۳۸۱۴۷۹۳

انتشارات خوزستان

شورای حق اختلاف، قضاوت یا داوری

مؤلف: حمزه رحیمی
صفحه آرا: طیبه بزرگ نیا
طراح جلد: معصومه سلامات
توبت چاپ: اول - سال ۱۳۹۴
شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه
قیمت: ۶۰۰۰ تومان
شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۶۵۱۱-۶۵-۱
لیتوگرافی / چاپ / صحافی: چاپ اعتمادی

۱۰	پیشگفتار
۱۱	مقدمه
۱۲	قانون نمونه
۱۲	پیش فرض تحقیق
۱۲	فرضیه
۱۳	بیان چند سؤال
۱۳	بخش اول (پیشینه بحث
۱۳	فصل اول (واژه نامه
۱۳	گفتار اول (اصلاح ذات البین
۱۴	گفتار دوم (داوری
۱۴	گفتار سوم (حکمت، داوری، صلح و قضاء در لسان حقوقی
۱۶	فصل دوم (سوابق فقهی
۱۶	گفتار اول (صلح و سازش
۱۷	گفتار دوم (داوری و حکمت
	فصل سوم (صلح و سازش و داوری و حکمت (قضاوت تحکیمی)
۱۹	در سوابق قانونگذاری داخلی
۲۰	گفتار اول (صلح و سازش
۲۰	الف) خانه های انصاف
۲۰	ب) دادگاه صلح
۲۱	ج) قانون آ. د. م
۲۲	د) قانون اساسی
۲۲	و) قانون مدنی
۲۳	گفتار دوم (داوری و حکمت (داوری در سوابق قانونگذاری داخلی)
۲۳	الف) قانون حکمت مصوب ۱۳۰۶/۱۲/۲۹
۲۳	ب) قانون تشکیل شورای داوری مصوب ۱۳۴۵ ه. ش به وزارت دادگستری
۲۳	اجازه تأسیس شورای داوری را در شهرها داد
۲۳	ج) قانون شورای داوری مصوب خرداد ۱۳۵۶
۲۴	د) اساسنامه مرکز داوری اتاق ایران مصوب ۸۰/۱۱/۱۴
	ح) سیاستهای کلی نظام جمهوری اسلامی ایران در بخش امنیت
۲۴	قضایی مصوب ۷۹/۱/۱۵ مجمع تشخیص
	ی) ماده ۱۸۹ قانون برنامه سوم توسعه مصوب ۷۹/۱/۱۷ و ماده ۱۳۴ قانون
	برنامه چهارم توسعه و آیین نامه اجرایی ماده ۱۸۹ و قانون شوراها
۲۴	حل اختلاف مصوب ۸۷/۴/۱۸ و آیین نامه اجرایی آن مصوب ۱۳۸۸
۲۶	گفتار سوم : سوابق قانونگذاری خارجی
۲۶	الف) داوری تجاری بین المللی ایران مصوب ۷۶/۶/۲۶
۲۹	ب) حقوق انگلستان
۲۹	دادگاههای صلح یا مجستريت

۳۱.....	(ج) نظام حقوقی ایتالیا.....
۳۱.....	(د) انجمن دآوری آمریکا.....
۳۱.....	(و) دادگاه چتایی بین المللی دآوری (پاریس - فرانسه).....
۳۱.....	(ز) شورای بین المللی برای دآوری تجاری (ICCA).....
۳۱.....	(ح) دیوان دآوری بین المللی لندن (LCIA).....
۳۱.....	(ط) دیوان دائمی دآوری (کاخ صلح درلاسه - هلند).....
	(ی) کمیسیون سازمان ملل متحد در حقوق تجارت بین المللی
۳۱.....	(وین UNCITRAL).....
۳۱.....	(ک) سازمان جهانی مالکیت معنوی (WIPO).....
۳۱.....	(ل) شورای دآوری اروپا.....
	فصل چهارم) صلح و سازش و دآوری در لسان ریاست وقت قوه قضائیه (آیت ا. شاهرودی)
۳۲.....	و محمد سعید جواهری معاونت وقت آموزش قوه قضائیه.....
	الف) سخنان آیت الله شاهرودی پیرامون لزوم تشکیل شورای حل اختلاف
۳۲.....	و احیای فرهنگ صلح و سازش در مقام ریاست وقت قوه قضائیه.....
۳۳.....	ب) سخنان محمد سعید جواهری معاونت وقت آموزش قوه قضائیه.....
۳۴.....	فصل پنجم) آئین ها و آداب و رسوم حل اختلاف در ایران.....
	بخش دوم) نحوه عملکرد شوراهای حل اختلاف و داوران
۳۵.....	در مواجهه با موارد ارجاعی.....
۳۵.....	فصل اول) صلاحیت اداری شوراهای حل اختلاف و نهاد دآوری و سازش.....
۳۵.....	گفتار اول (صلاحیت اداری شوراهای حل اختلاف.....
۳۶.....	گفتار دوم (صلاحیت تصدی اعضاء شوراهای حل اختلاف.....
۳۶.....	الف) شرایط ایجابی.....
۳۷.....	ب (شرایط سلبی انتخاب اعضاء شورا.....
۳۸.....	گفتار سوم (صلاحیت قاضی شورا.....
۳۸.....	گفتار چهارم) صلاحیت اداری در نهاد دآوری و سازش.....
۳۸.....	الف (صلاحیت داور.....
۳۸.....	۱) صلاحیت ورود به اختلاف.....
۴۰.....	۲) صلاحیت محلی داور.....
۴۰.....	ب) سازش.....
۴۱.....	گفتار پنجم) صلاحیت رسیدگی شورای حل اختلاف و داور.....
	الف (صلاحیت رسیدگی اعضاء شورای حل اختلاف
۴۱.....	بر اساس اصل صلح و سازش.....
	ب) صلاحیت رسیدگی اجباری یا صلاحیت بر اساس
۴۲.....	نوع و جنس دعوی ارجاعی.....
۴۱.....	۱ (اموری که بلحاظ میزان جزای نقدی به شورا و اگذار گردیده است.....
۴۳.....	۲ (اموری که بلحاظ میزان مجازات حبس به شورا و اگذار گردیده است.....
۴۳.....	۳ (اموری که جنبه اداری و اجرایی دارد.....
۴۳.....	۴) تقاضای دآوری.....

ج	(موارد خارج از صلاحیت شورای حل اختلاف.....	۴۴
د	(صلاحیت رسیدگی قاضی شورا.....	۴۵
۱	(صلاحیت رسیدگی به لحاظ میزان خواسته.....	۴۶
۲	(صلاحیت رسیدگی به لحاظ اداری.....	۴۶
۳	(صلاحیت رسیدگی به اموری که ماهیت قضایی ندارند	
	با از پیچیدگی کمتری برخوردارند.....	۴۶
و	(اهم صلاحیتهای جزایی و مدنی شوراهای حل اختلاف.....	۴۷
۱	(اهم صلاحیت های جزایی شوراهای حل اختلاف.....	۴۷
۲	(اهم صلاحیتهای مدنی شوراهای حل اختلاف.....	۴۹
ز	(صلاحیت داور در رسیدگی به دعاوی و اختلافات.....	۴۹
۱	(صلاحیت رسیدگی براساس صلح و سازش.....	۴۹
۲	(دعاوی قابل ارجاع به داوری.....	۵۰
۱-۲	(داوری اختیاری.....	۵۰
۲-۲	(موافقت نامه داوری.....	۵۱
۳-۲	(شرایط موافقت نامه داوری.....	۵۱
۴-۲	(آثار قرارداد داوری.....	۵۲
۵-۲	(داوری اجباری.....	۵۲
۳	(دعاوی و اختلافات غیر قابل ارجاع به داوری.....	۵۳
	فصل دوم (نحوه رسیدگی و صدور رأی در شورای	
	حل اختلاف و جلسه داوری	۵۵
	گفتار اول (نحوه رسیدگی و صدور رأی توسط شورای حل اختلاف	۵۵
	الف (رسیدگی و صدور رأی توسط اعضاء شورا.....	۵۵
۱	(تلاش جهت صلح و سازش.....	۵۶
۲	(ناکامی در حصول سازش.....	۵۶
ب	(رسیدگی و صدور رأی توسط قاضی شورا.....	۵۷
	گفتار دوم (نحوه اعتراض و اجرای آراء تصمیمات و مصوبات	
	شورا و قاضی شورا	۵۸
	الف (نحوه اعتراض به آراء و مصوبات شورای حل اختلاف.....	۵۸
۱	(قابلیت اجرایی آراء و مصوبات شورا.....	۵۸
۱-۱	(قابلیت اجرایی گزارشات اصلاحی شورا.....	۵۸
۲-۱	(قابلیت اجرایی آراء شورای حل اختلاف.....	۵۸
۳-۱	(واخواهی از آراء (اعضاء) شورای حل اختلاف.....	۵۹
۴-۱	(صدور انواع قرارهای تأمین توسط شورا.....	۶۰
۲	(قابلیت اجرایی آراء و تصمیمات قاضی شورا.....	۶۰
۳	(ابلاغ آراء شورا.....	۶۱
۴	(اصلاح رأی.....	۶۲
	گفتار سوم (نحوه رسیدگی و صدور رأی در جلسه داوری	
	و اجرای آراء داور	۶۲

الف) اقامه دعوی نزد داور.....	۶۲
ب) رسیدگی داوران.....	۶۴
ج) صدور رأی توسط داوران.....	۶۵
د) ابلاغ رأی داورى.....	۶۶
و) اعتراض به رأی داورى.....	۶۷
ز) اصلاح رأی داورى.....	۶۷
ح) واخواهی.....	۶۷
ی) قابلیت اجرائی آراء به داورى.....	۶۷
گفتار چهارم) حق الزحمه اعضا شورى قاضى شورى داور.....	۶۸
الف) حق الزحمه اعضا شورى.....	۶۸
ب) حق الزحمه قضات شورى.....	۶۹
ج) حق الزحمه داوران.....	۶۹
گفتار پنجم) مصونیت اعضا شورى، قاضى شورى و داوران.....	۷۰
الف) مصونیت قاضى شورى.....	۷۰
ب) مصونیت اعضا شورى حل اختلاف.....	۷۰
ج) مصونیت داور.....	۷۰
بخش سوم) تطبیق و نتیجه گیرى.....	۷۱
فصل اول) تطبیق.....	۷۱
گفتار اول) وجوه اشتراك و اقتران نهاد شورى و نهاد داورى.....	۷۱
الف) وجوه اشتراك و اقتران بلحاظ فلسفه ایجاد.....	۷۱
۱) تأسیس شبهه قضایى.....	۷۱
۲) کمک به روند قضا زدایی.....	۷۱
۳) تسريع در حل و فصل اختلافات بواسطه حذف تشریفات رسیدگی.....	۷۲
و جلوگیری از اطاله دادرسی.....	۷۲
۴) تقویت نهاد صلح و سازش و اشاعه آن در جامعه.....	۷۲
ب) وجوه اشتراك و اقتران بلحاظ پشتوانه قانونى.....	۷۲
۱) پشتوانه قانونى شوراهای حل اختلاف.....	۷۲
۲) پشتوانه قانونى داورى.....	۷۲
ج) وجوه اشتراك و اقتران بلحاظ عملکرد.....	۷۳
د) وجوه اشتراك در رسیدگی اجبارى شورى و داور به برخی اختلافات.....	۷۳
ح) وجوه اشتراك در اجرای آراء صادره.....	۷۳
گفتار دوم) وجوه افتراق و اختلاف نهاد شورى و نهاد داورى.....	۷۴
الف) وجوه افتراق و اختلاف بلحاظ فلسفه ایجاد.....	۷۴
۱) فلسفه ایجاد شوراهای حل اختلاف.....	۷۴
۲) فلسفه ایجاد داورى.....	۷۴
ب) وجود افتراق و اختلاف حوزه جغرافیایی فعالیت.....	۷۵
۱) گستره جغرافیایی فعالیت شوراهای حل اختلاف.....	۷۵
۲) گستره جغرافیایی فعالیت داور.....	۷۵

ج) شرایط انتخاب و تصدی اعضاء شورا و داوری	۷۵
د) جنس و دامنه اختلافات ارجاعی به شورا و داوری	۷۵
ح) نحوه رسیدگی و صدور رأی شورای حل اختلاف و داوری	۷۶
و) نحوه اعتراض به آراء شورا و داوری	۷۷
ز) نحوه اصلاح و اجرای آرای شورای حل اختلاف و داوری	۷۸
ح) صدور انواع قرارهای تأمین، اعدایی و توسط	
شوراهای حل اختلاف	۷۸
ط) نحوه ابلاغ اوراق و آراء شورا های حل اختلاف و داوری	۷۸
ی) نحوه پرداخت دستمزد اعضاء و قاضی شورا و داوری	۷۸
ک) مصونیت و حمایت قانونی از اعضاء و قاضی شورا	۷۸
فصل دوم) نتیجه گیری	۷۹
گفتار اول: آیا شوراهای حل اختلاف تابع قواعد داوری و حکمیت	
و سازش هستند یا تابع قواعد قضاء و قضاوت؟	۷۹
الف) معیارهای شاخص تلبس شوراهای حل اختلاف به اصول و قواعد	
داوری چیست؟	۷۹
۱) مشابهات بلحاظ ساختاری	۷۹
۱-۱) استفاده از اشخاص غیر رسمی در حل اختلاف و رسیدگی	۷۹
۲) مشابهات بلحاظ ماهوی:	۷۹
۱-۲) فلسفه ایجاد	۷۹
۲-۲) صدور رأی طبق موازین قانونی	۸۰
۲-۳) امکان برقراری صلح و سازش در صورت وجود	
تراضی و اذن طرفین	۸۰
۲-۴) قابلیت اعتراض و اصلاح آراء شورا ها و داوری	۸۰
۲-۵) قابلیت اجراء و لازم الاجرا بودن آراء شورا ها و داوری	۸۰
۲-۶) وجود برخی محدودیتها در رسیدگی	۸۰
ب) معیار های شاخص تلبس شورا به قواعد قضاء چیست؟	۸۰
۱) مشابهات بلحاظ ساختاری	۸۰
۱-۱) تعیین صلاحیت محلی و کاری برای هر شورا	۸۰
۱-۲) تعیین شرایط خاص عضویت برای اعضاء و دلایل رد اعضاء	۸۰
۲) مشابهات بلحاظ ماهوی و شکلی	۸۰
۱-۲) جنس اختلافات ارجاعی و دامنه رسیدگی شورا	۸۰
۲-۲) رسیدگی به دعاوی و اختلافات در شورا نیازمند پرداخت	
هزینه دادرسی است	۸۱
۲-۳) نحوه تحصیل دلیل	۸۱
۲-۴) نحوه طرح خواسته	۸۱
۲-۵) رسیدگی به دعوی اعسار	۸۱
۲-۶) تبعیت قاضی شورا از قواعد و اصول آ.د.م و کیفری	
در حین رسیدگی	۸۱

۷-۲) صدور انواع قرارهای تأمین	۸۱
۸-۲) ابلاغ اوراق (اخطاریه و احضاریه).....	۸۲
۹-۲) حضور وکیل در شورا.....	۸۲
۱۰-۲) واخواهی از آراء شورا	۸۲
۱۱-۲) نحوه اجرای آراء شوراهای	۸۲
۱۲-۲) برخورداری اعضا شورا از حمایت قانونی.....	۸۲
گفتار دوم) آیا شوراهای حل اختلاف از اهداف خویش	
دور شده اند یاخیر؟	۸۳
الف) دستاورد شورا در کاهش مراجعات مردم به محاکم قضایی.....	۸۴
ب) دستاورد شورا در توسعه مشارکتهای مردمی	۸۴
ج) دستاورد شورا در رفع اختلافات محلی	۸۴
د) دستاورد شورا در حل و فصل اموری که ماهیت قضایی ندارند	
یا ماهیت قضایی آن از پیچیدگی کمتری برخوردار است	۸۵
منابع	۸۷

پیشگفتار:

شوراهای حل اختلاف با تصویب ماده ۱۸۹ قانون برنامه سوم توسعه و تداوم آن در ماده ۱۳۴ قانون چهارم توسعه و نهایتاً تصویب قانون شوراهای حل اختلاف مصوب ۱۳۸۷ با اهداف، کاهش مراجعات مردمی به محاکم قضائی، توسعه مشارکتهای مردمی و رفع اختلافات محلی، حل و فصل اموری که ماهیت قضایی ندارند یا از پیچیدگی کمتری برخوردارند و حل اختلاف و صلح و سازش بوجود آمد.

در این تحقیق، محقق تلاش نموده تا با مطالعه تطبیقی میان سه قانون: شوراهای حل اختلاف، قانون دאوری موضوع مواد ۴۵۴ الی ۵۰۱ ق. آ. د. م و سازش موضوع مواد ۱۷۸ الی ۱۹۳ همان قانون میزان تلبس شورا به قواعد دأوری و صلح و سازش را بررسی نماید. تحقیق با طرح فرضیه‌ای برای مینا که شوراهای حل اختلاف در رسیدگی‌های خود از مسیر دأوری و حکمیت خارج و به امر قضاء و قضاوت نزدیکتر گردیده‌اند آغاز گردید در راستای اثبات این فرضیه چهار سؤال طرح گردید و در طول تحقیق سعی شد به آنها پاسخ داده شود.

اول: آیا شوراهای حل اختلاف در رسیدگی خود تابع قواعد دأوری، حکمیت و سازش هستند یا تابع قواعد قضاء و قضاوت؟

دوم: معیارهای نشان‌دهنده تلبس شوراها به قواعد دأوری چیست؟

سوم: معیارهای نشان دهنده تلبس شوراها به قواعد قضاء چیست؟

چهارم: آیا شوراها براساس مراتب فوق از فلسفه وجودی خویش دور شده‌اند یا خیر؟

با پاسخ به سؤالات فوق مشخص خواهد شد که شوراهای حل اختلاف در پاره‌ای از اهداف خود دارای توفیق و در پاره‌ای نیز به نظر نگارنده توفیق چندانی نداشته است و در اجرای وظایف خویش نیز از هر دو قاعده (۱- دأوری و صلح و سازش ۲- قضاء) بهره می‌گیرند. درخاتمه باید گفت انسان در معرض خطا و محل سهو و نسیان است و مصون از اشتباه نیست لذا گام نخست غالباً متزلزل است. از خوانندگان معزز انتظار می‌رود با ارائه نظرات و پیشنهادات و انتقادات خود، را قم این سطور را مرهون احسان خویش نمایند تا ملاحظات تکمیلی گامهای دیگر را استوار تر سازد.

و ما توفیقی الا بالله

حمزه رحیمی

بهار ۹۴

مقدمه

با تصویب آئین نامه ودرادامه قانون شوراهای حل اختلاف مصوب ۸۷/۴/۱۸ دغدغه بسیاری از قضات و مسئولان قضائی و حقوقدانان که نسبت به عدم کارایی نظام قضائی کشور در حل و فصل صحیح و سریع اختلافات ارجاعی مردم علیرغم تلاش قضات عالی قدر پس از طی دوره‌های جدید قانون‌گذاری و دستکاری اجباری قوانین از طریق کاهش مراحل دادرسی و یک مرحله‌ای کردن رسیدگی و حذف دادرسی و مجدداً احیاء آن که همگی توسط مدیریت‌های مختلف اجرایی و قضائی کشور به منظور جلوگیری از اطالة دادرسی و افزایش رضایتمندی مراجعین و تأمین همه جانبه عدالت انجام پذیرفته بود، نگران و ناخشنود بودند؛ تا حدودی مرتفع گردید. چرا که ایجاد یک تأسیس شبهه قضایی کار تجربه شده در اکثر کشورهای پیشرفته دنیا و با اصول و بافت ملی مذهبی این میهن کهن نیز نزدیک و اجین بود، که توسط مردم نیز بیشتر قابل پذیرش است. اهداف تعریف شده این نهاد(حل و فصل اختلافات از طریق صلح و سازش بدور از تشریفات با مشارکت مردم در اموری که ماهیت قضائی ندارند یا از پیچیدگی کمتری برخوردار هستند به منظور کاهش مراجعات به دادگستری‌ها و ملاً فراغت قضات شریف جهت رسیدگی به اختلافات دارای اهمیت بالاتر) بارها از طریق مسئولان امر اعلام گردید و این موضوع در وهله اول به موجب ماده ۱۸۹ قانون برنامه سوم توسعه اجتماعی اقتصادی و فرهنگی و سپس ماده ۱۳۴ قانون برنامه چهارم توسعه مورد تصویب مجلس شورای اسلامی قرار گرفت و در ادامه نیز قانون شوراهای حل اختلاف در مورخه ۸۷/۴/۱۸ به تصویب رسید.

دراین مجال تلاش شده تا مطالعه‌ای تطبیقی میان سه قانون شوراهای حل اختلاف قانون سازش و قانون داوری موضوع مواد ۴۵۴ تا ۵۰۱ و

۱۷۸ تا ۱۹۳ قانون آیین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۷۹ انجام پذیرد تا میزان قربات یا اختلاف سه قانون در رسیدگی بر اساس قواعد داوری و صلح و سازش بررسی گردد.

قانون نمونه:

در این تحقیق مواد داوری و سازش (۴۵۴ تا ۵۰۱ و ۱۷۸ تا ۱۹۳ ق.آ.د.م) به عنوان قانون نمونه می باشد.

پیش فرض تحقیق:

پیش فرض تحقیق نیز لزوم التزام و تبعیت از قواعد داوری و حکمیت صلح و سازش و قضا زدایی به پیروی از روح آموزه ها و تعالیم قرآنی مکتبی، قانونی و ملی در رسیدگی به اختلافات ارجاعی به مراجع قضایی است

فرضیه:

شوراهای حل اختلاف در رسیدگی از مسیر داوری و حکمیت خارج و به امر قضاء و قضاوت نزدیک تر گردیده اند.

بیان چند سؤال:

در این تحقیق چند سؤال طرح و در طول تحقیق تلاش می شود تا به این سؤالات پاسخ داده شود:

آیا شوراهای حل اختلاف در رسیدگی تابع قواعد داوری و حکمیت و سازش هستند یا تابع قواعد قضاء و قضاوت؟

معیارهای نشان دهنده تقرب شوراهای حل اختلاف به قواعد داوری چیست؟

معیارهای نشان دهنده تقرب شوراهای حل اختلاف به قواعد قضاء چیست؟

آیا شوراهای حل اختلاف بر اساس مراتب فوق از فلسفه وجودی خویش دور شده اند یا خیر؟